

КЕАҚ "М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті"

“Лайықты жұмыс және экономикалық өсу”

Шымкент 2024

Кіріспе

Лайықты жұмыс және экономикалық өсу тұрақты дамудың негізгі аспектілері болып табылады. Қоғамның экономикалық әл-ауқаты еңбек жағдайлары мен жұмысқа орналасу мүмкіндіктерімен тығыз байланысты. Рефераттың мақсаты-экономикалық өсудің дамуына және лайықты еңбек жағдайларын жасауға әсер ететін факторларды қарастыру, сонымен қатар осы саладағы негізгі мәселелерді шешу жолдарын ұсыну арға. Халықаралық еңбек ұйымы (ХЕҰ) "лайықты еңбек" термині барлық жұмысшылардың әділ жалақысын, жұмыс орнындағы қауіпсіздігін және әлеуметтік қорғалуын қамтамасыз ететін өнімді жұмысты білдіреді.

Еңбек және жұмыспен қамту саласындағы проблемалар

Көптеген елдердің экономикалық өсуіне қарамастан, еңбек Нарығына айтарлықтай проблемалар әсер етуде:

- **Жұмыссыздық.** Кейбір елдерде жұмыссыздықтың жоғары деңгейі халықарасында тұрақсыздық пен кедейлікке алып келеді
- **Төмен жалақы.** Көптеген жұмысшылардың жалақысы ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен, бұл олардың лайықты өмір сүру деңгейін ұстап тұруын қиындатады.

- **Сенімсіз еңбек жағдайлары.** Уақытша немесе толық емес келісімшарттар, әлеуметтік кепілдіктердің болмауы және қауіпті еңбек жағдайлары лайықты жұмыс істеуге кедергі болып табылады.
- **Еңбек нарығындағы теңсіздік.** Гендерлік және нәсілдік айырмашылықтар кейбір топтардың кемсітушілікке және кәсіби өсу мүмкіндіктерінің шектеулі болуына әкеледі.

ХЕҰ мәліметтері бойынша, дүние жүзіндегі жұмысшылардың шамамен 60%-ы құқықтық қорғау жиі жетіспейтін бейресми экономикада жұмыс істейді.

Экономикалық өсуге ықпал ететін факторлар

Экономикалық өсу жұмыспен қамтуды ынталандыру және өмір сүру деңгейін жақсарту үшін жақсартуға болатын көптеген факторларға байланысты:

- ❖ **Инфрақұрылымға инвестициялар.** Инфрақұрылымды құру және жаңғырту экономиканың дамуына және жаңа жұмыс орындарының ашылуына ықпал етеді.
- ❖ **Технологиялар мен инновацияларды дамыту.** Озық технологияларды енгізу еңбек өнімділігін арттырады және экономикалық өсудің жаңа мүмкіндіктерін ашады.
- ❖ **Шағын және орта бизнесті қолдау.** Кәсіпкерлік жұмыс орындарын құруда және жергілікті экономиканы дамытуда маңызды рөл атқарады.

- ❖ **Білім беру және кәсіптік оқыту.** Білім деңгейінің жоғарылауы және кәсіптік оқыту бағдарламаларына қол жетімділік жұмыс күшінің біліктілігін арттыруға ықпал етеді.

Лайықты жұмыс принциптері

Лайықты еңбек жағдайларын қамтамасыз ету үшін келесі аспектілерді ескеру қажет:

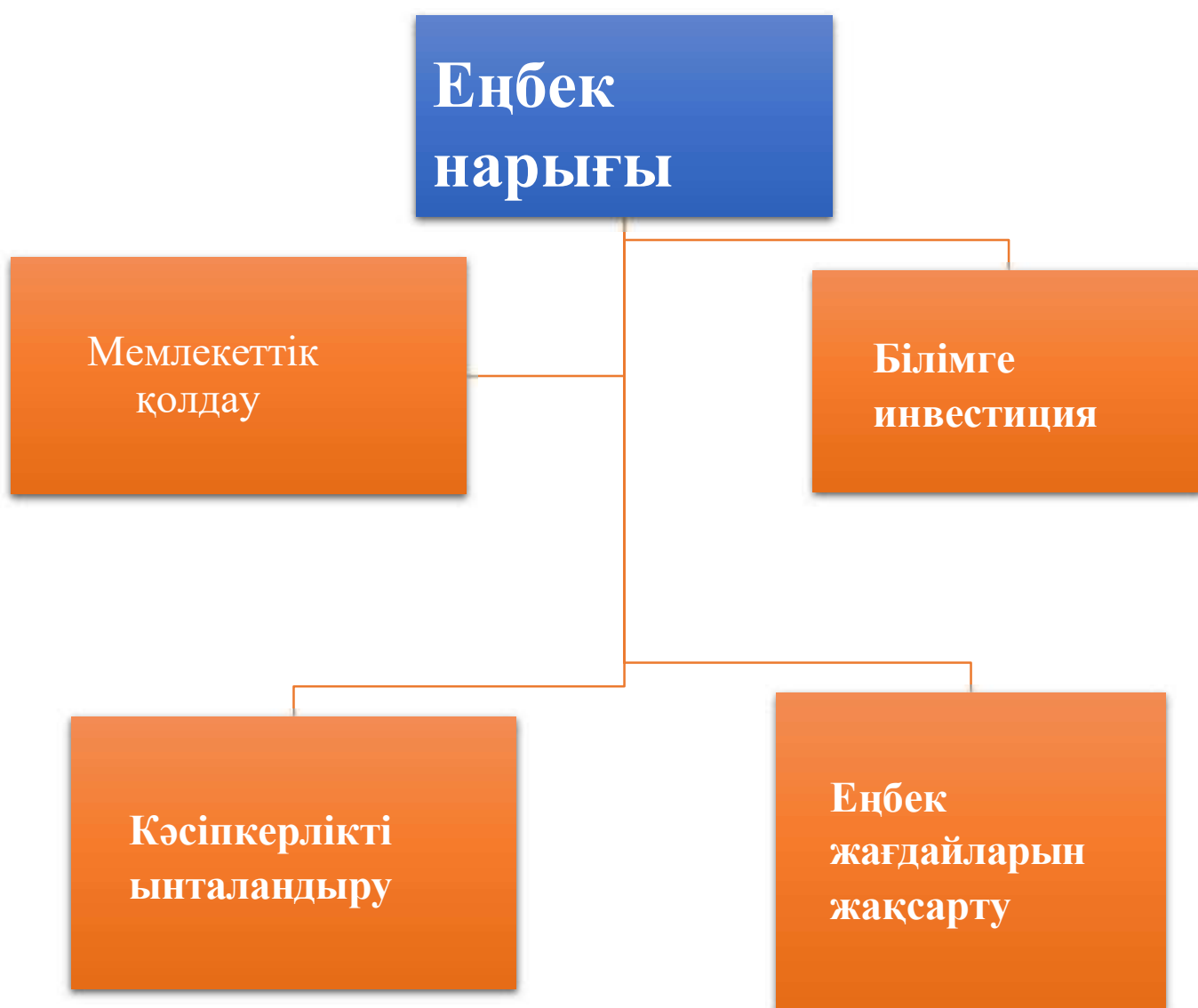
Әділ жалақы. Жалақы қызметкердің күш-жігеріне сәйкес келуі және оның негізгі қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік беруі керек.

Әлеуметтік қорғау. Қызметкерлерді әлеуметтік қамсыздандыруға, медициналық көмекке және зейнетақыға қол жеткізе алуы керек.

Тең мүмкіндіктер. Жұмыс орнындағы жынысына, нәсіліне, жасына немесе мүгедектігіне байланысты кемсітушілік алынып тасталуы керек.

Жұмыстағы қауіпсіздік және еңбекті қорғау. Жұмыс берушілер жарақат алу және кәсіптік аурулар қаупін барынша азайтатын жағдайларды қамтамасыз етуі керек.

Еңбек нарығындағы жағдайды жақсарту жолдары

Жұмыспен қамту және экономикалық өсуге байланысты мәселелерді шешу үшін келесі тәсілдерді қолдануға болады:

- **Мемлекеттік қолдау.** Жалақыны, жұмыс орнындағы қауіпсіздікті және жұмысшылардың құқықтарын қорғауды реттейтін заңдарды енгізу.
- **Білімге инвестициялар.** Қажетті дағдылары бар мамандарды даярлау еңбек нарығындағы қызметкерлердің бәсекеге қабілеттілігін арттырады.
- **Кәсіпкерлікті ынталандыру.** Субсидиялар мен салықтық жеңілдіктер арқылы стартаптар мен шағын бизнесті қолдау.
- **Еңбек жағдайларын жақсарту.** Қауіпсіздікті арттыру және әлеуметтік кепілдіктер беру бағдарламаларын әзірлеу.

Қызықты факт: Швеция мен Дания сияқты көптеген солтүстік елдерде әлеуметтік қорғау жүйелері теңсіздіктің минималды деңгейімен жұмыспен қамтудың жоғары деңгейіне мүмкіндік береді.

Табысты елдер мен бағдарламалардың мысалдары

Германия. Дуалды білім беру бағдарламасы оқу мен жұмысты ұштастыра отырып, еңбек нарығы үшін білікті кадрларды сәтті дайындады.

Канада. Шағын және орта бизнесті қолдау саясаты миллиондаған жұмыс орындарын құруға ықпал етті.

Сингапур. Білім мен инновацияға салынған инвестициялар Сингапурды әлемдегі бәсекеге қабілетті экономикалардың біріне айналдырды.

Университеттердің рөлі

Университеттер мен мектептер білікті жұмысшыларды даярлауда және тұрақты экономикалық өсуді қолдауда маңызды рөл атқарады:

Кәсіптік білім. Еңбек нарығының қазіргі қажеттіліктеріне бағытталған курстар мен бағдарламаларды енгізу.

Бизнес пен серіктестік. Жоғары оқу орындары мен компаниялардың студенттерді даярлауға және оқу бітіргеннен кейін олардың жұмысқа орналасуын қамтамасыз етуге бағытталған бірлескен бағдарламалары.

Зерттеу және инновация. Нақты экономикада қолдануға болатын университеттерде жаңа технологиялар мен бизнес-модельдерді жасау.

Стартаптар мен кәсіпкерлікті қолдау. Университеттер стартаптар мен жаңа бизнесті қолдау үшін инкубаторлармен үдеткіштерді ұсына алады.

Стэнфорд университеті (АҚШ) өзінің Stanford Technology Ventures Program (STVP) арқылы стартаптарды белсенді түрде қолдайды, ол студенттер мен түлектерге жаңа компаниялар құруға және табысты стартап үшін қажетті білім алуға ресурстар береді.

Кембридж университетінде (Ұлыбритания) Cambridge Enterprise табысты бағдарламасы бар, ол ғылыми-зерттеу идеялары мен әзірлемелерін коммерцияланатын стартаптар мен өнімдерге аударуға көмектеседі.

Наньян технологиялық университеті (Сингапур) инкубаторлар, үдеткіштер және хакатондар арқылы стартап экожүйесін белсенді түрде дамытып, жас кәсіпкерлерге қолдау көрсетіп, оларды табысты бизнесті бастау үшін барлық қажетті ресурстармен қамтамасыз етеді.

Еңбек өміріне дайындық: университеттер еңбек нарығының қазіргі талаптарына сәйкес келетін және студенттерге сұранысқа ие дағдыларды игеруге мүмкіндік беретін оқу бағдарламаларын құруда белсенді жұмыс істеуі керек. Цифрлық, тұрақты даму, инженерия, медицина, бизнес және менеджмент салаларында білім алуға бағытталған бағдарламалар студенттерге еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болуға көмектеседі.

Дағдыларды дамыту және біліктілікті арттыру:

университеттердің біліктілікті арттыру, қайта даярлау және оқу

өміріне мүмкіндіктер беруі маңызды (lifelong learning). Бұл түлектер мен мамандарға еңбек нарығындағы өзгерістерге бейімделуге және бәсекеге қабілеттілігін сақтауға көмектеседі.

М. Әуезов атындағы ОҚУ ұсынылған шаралар

Дуальды білім беру және тағылымдамадан өту бағдарламалары: студенттер университетте теорияны оқытатын және сонымен бірге компанияларда практикалық оқудан өтетін дуальды білім беру модельдерін енгізу. Бұл олардың дағдыларын жақсартады және оқуды бітіргеннен кейін жұмысқа оңай орналасуға көмектеседі. Университет жұмыс орнында тағылымдамалар мен оқу бағдарламаларын құру үшін ірі корпорациялармен және шағын бизнеспен серіктестікті дамытады.

Тәлімгерлік бағдарламалар мен байланыс желілері: тәжірибелі мамандар (соның ішінде университет түлектері) студенттерге кәсіби өсуге, тәжірибе алмасуға және әлеуетті жұмыс берушілермен байланыс орнатуға көмектесетін тәлімгерлік бағдарламаларын құру. Бұл студенттерге мансаптық өсу бойынша нақты кеңестер мен кеңестер алуға көмектеседі.

Цифрлық дағдыларды дамыту бағдарламалары: цифрлық сауаттылық, бағдарламалау, деректерді талдау және еңбек нарығында жоғары сұранысқа ие басқа да дағдылар бойынша міндетті және факультативтік курстарды енгізу. Университет мамандығына қарамастан барлық студенттер мен түлектерге қол жетімді онлайн оқыту платформаларын жасайды.

Мансап және жұмыспен қамту орталықтары: университетте

студенттерге жұмыс іздеуге көмектесіп қана қоймай, сонымен қатар түйіндеме жазу, сұхбат алу және жұмыс берушілермен келіссөздер жүргізу дағдыларын үйрететін тиімді мансаптық орталық бар.

Лайықты жұмыс және экономикалық өсу - бұл интеграцияланған тәсілді қажет ететін бір-бірімен тығызбайланысты процестер. Білім берумекемелері, мемлекеттік органдар мен кәсіпорындар әділжәне тұрақты жұмыспен қамтуға жағдай жасау үшін бірлесіп жұмыс істеуі керек, бұл өз кезегінде ұзақ мерзімді экономикалық дамудың негізі болады.

